TPAN

Talouspolitiikan arviointineuvosto

Hyvinvointialueiden talous vuosina 2024-2026 ja alijäämien kattamisvelvollisuus

Professori Niku Määttänen
Pääsihteeri Jenni Jaakkola
Valtiovarainvaliokunta
11.3.2025

Hyvinvointialueiden talouden tila

- Hyvinvointialueilla yht. 2,5 mrd. euroa alijäämää vuosilta 2023-2024.
  - Lainsäädäntö velvoittaa kattamaan vastaavalla ylijäämällä vuoden 2026 loppuun mennessä.
- Vuoden 2024 alijäämä on noin 200 milj. euroa ennakoitua pienempi.
  - Kustannusten kasvu hidastui n. 3%:iin vuonna 2024 (vrt. 12% vuonna 2023).
  - Alueiden väliset erot ovat kuitenkin aiemmin arvioitua suurempia.

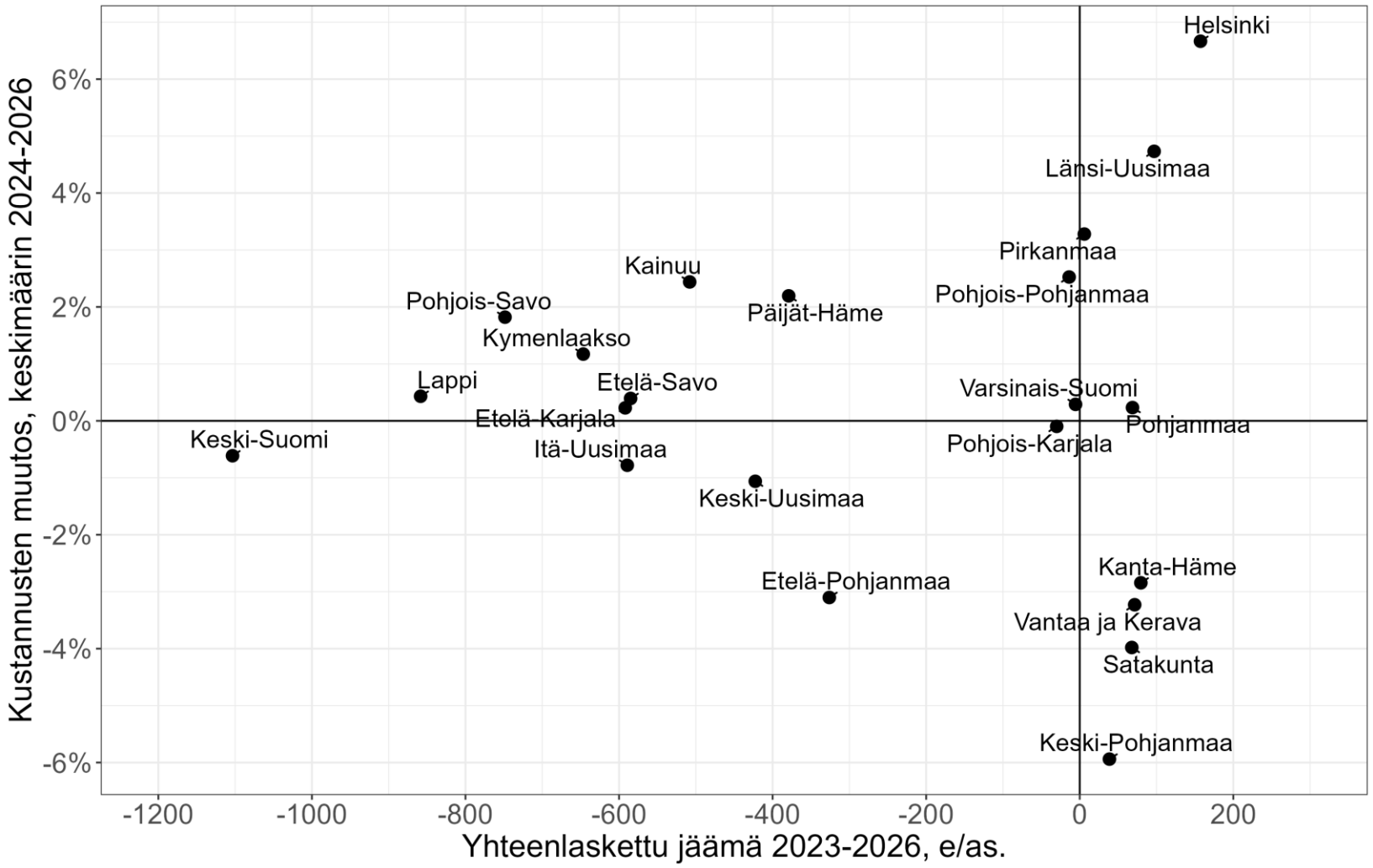
TPAN

Talouden näkymät 2025-2026

- Rahoituksen jälkikäteistarkistus tasapainottaa hyvinvointialueiden taloutta kokonaisuutena vuosina 2025-2026, mutta ei riitä kerryttämään vaadittavaa ylijäämää.
- Riittävän ylijäämän kerryttäminen edellyttäisi kustannusten nollakasvua vuosina 2025-2026 (tai jopa hieman negatiivista nimelliskasvua).
- Jälkikäteistarkistuksen kohdentumisesta johtuen noin 400 milj. euroa kertyneestä alijäämästä on sellaista, mitä jälkikäteistarkistus ei kata. Menoleikkauspaine on siten vielä suurempi usealle alueelle.
- Alueiden talousarvioiden mukaan selvästi suurin osa alueista saa talouden tasapainoon tai hieman ylijäämäiseksi vuonna 2025.
- Taloussuunnitelmien mukaan kuitenkin vain 1/3 alueista olisi kattanut kertyneen alijäämän vuoden 2026 loppuun mennessä.
- Kaikki alueet eivät saa alijäämäänsä katettua edes vuoden 2027 loppuun mennessä.

TPAN

Alueiden kertynyt ali-/ylijäämä vuosina 2023-2026 taloussuunnitelmatietojen mukaan

- Vaaka-akseli kuvaa kunkin alueen taloussuunnitelman mukaista vuosien 2023-2026 yhteenlaskettua ali- tai ylijäämää (e/as.).
- Pystyakseli kuvaa alueiden taloussuunnitelmien mukaista kustannusten keskimääräistä kasvua vuosina 2025 ja 2026.
- Kuviosta nähdään, että osa alueista suunnittelee kattavansa alijäämänsä suurilla menoleikkauksilla (esim. Keski-Pohjanmaa).
- Osa alueista ei saa taloussuunnitelmansa mukaan katettua alijäämäänsä (esim. Keski-Suomi).

Lähteet: VM, hva-taloussuunnitelmat v. 2025-2026 ja TPAN:n laskelmat.

TPAN

Aikataulu alijäämien kattamiselle liian tiukka

- Alijäämien kattamisvelvoite on periaatteessa hyvä rajoite ja tukee kustannusten hillinnän tavoitetta.
- Alkuvaiheen (ennakoimattoman) suurien alijäämien osalta olisi hyvä arvioida velvoitteesta joustamista. Ainakin osa alijäämästä on alueista riippumatonta.
- Velvoitteen tiukkuus pakottaa osan alueista leikkaamaan menojaan hyvin merkittävästi kerryttääkseen ylijäämää. Riskinä palveluiden vaarantuminen.
- Mikäli alueet kykenisivät sopeuttamaan vaaditusti vuosina 2025 ja 2026, olisi menoja vara jälleen lisätä merkittävästi vuonna 2027.
- Rahoitusmalli yhdistettynä alijäämien kattamisvelvoitteeseen luo mahdollisesti heiluriliikettä hyvinvointialueiden talouteen.
- Joustosta huolimatta taseeseen kertyneen alijäämän purkaminen velvoittaisi edelleen. Nämä alueet joutuisivat jatkamaan sopeuttamista myös vuoden 2026 jälkeen.

Vaikutukset julkiseen talouteen

- Alijäämien kattamisvelvoite asettaa hyvinvointialueiden kustannuksille tiukemman rajoitteen kuin kehyksiin varattu jälkikäteistarkistuksen rahoitus.
- TPAN:n arvioiden mukaan kehysvaraus riittää kattamaan alueiden taloussuunnitelmien mukaisen kustannuskehityksen (2,9 % vuonna 2025 ja -0,4% vuonna 2026).
- Alueiden talouskehityksen erilaistuminen vaikeuttaa alijäämän kattamiskauden pidentämisen vaikutusten arvioimista valtion rahoitusvastuun ja siten koko julkisen talouden näkökulmasta.
- Arviot jälkikäteistarkistuksen määrästä muuttuvat melko paljon, kun tiedot alueiden kustannuksista päivittyvät. Tämä vaikeuttaa sekä valtiontalouden kehyksiin varattavan rahoituksen määrittämistä että alueiden taloussuunnittelua.
- Säästöjen jaksottaminen saattaisi vähentää rahoituksen heiluriliikettä. Rahoituksen kehitysura olisi mahdollisesti vakaampi, mikä helpottaisi myös alueiden taloussuunnittelua.
- Hyvinvointialueiden taloutta ja julkisen talouden kestävyyttä olisi hyvä tarkastella yli ajan, ei pelkästään yhden tai kahden vuoden osalta.

TPAN